

L. T. Shishmani

VITI i IV — MARS 1932 — Nr. 3

NORMALISTI

Jo në dijën, por në
vullnetin e fortë
qëndron vlera
e njeriut.

HERBART.

Drejtimi:
E përkohëshme „NORMALISTI„
Shkolla Normale
Elbasan.

Shtypshkronja „SAIDE„ Elbasan
1932

DHURUAR
SHKOLLES
NGA
IBRAHIM
SHISHMANI

M b r e n d i j a

Mësonjësi dhe kultura e 'tij	Faqe 1
Për lumni t' Atdeut	" 3
Vjollca dhe Gjemb	" 4
Një zakon i keq	" 6
Provë mësimi — Ora	" 8
Provë mësimi — Histori	" 10
Provë mësimi — Lakim' i emnit e i mbiemnit	" 13
S' ka për se zotni	" 15
Vjerrshë — Fshati	" 16
Novelë — Karakteri e zakonet e malsorit	" 17
Vjerrshë — At Fishtës	" 21
Folklorë — Fjale që n'ëgjoheh rrallë	" 23
Lajme të Shkollës	
Posta e jonë	

E përkohëshmjja "NORMALISTI", DEL NJI HERË NË MUEJ.

E botojnë nxënësit e Normales.

Editor:	H. Ballshi	'32.	ndihmës	S. Alliu	'33.
Sekretar:	I. Shishmani	'32.	" "	Q. Guranjaku	'33.
Arkëtar:	Y. Berisha	'32.	" "	K. Jovani	'34.

Pajtimi: për gjashtë numra 2 Fr. ari
Nji numër kushton 2 Lekë.

Mësonjësi dhe kultura e 'tij.

Diturija e lartëson njerinë mëndërisht dhe moralisht. Ajo e bën atë t' i paraqisë punët e jetës në një mënyrë, që të munt të kuptohen lehtëazi dhe të çmohen sa më mirë. Pra, sa më i përsosur nga diturija të jetë një mësonjësi, aqë më lehtë i kupton punët edhe marrëdhënjat e 'tyre, dhe ca më mirë e kryen apostolatën e 'tij.

Dituria natyrisht i përket kohës, në të cilën mësonjësi jeton, pasi ky, përveç që do të ndihmojë në forcimin e lartësimin e diturisë, do të jetë edhe një përhapës i asaj, që të tjerët kanë përgatitur. Kështu që në kohët humanistike mësonjësi i ishte vënë përgatitjes letrare; në kohët e ra, që drejtimi shkëncor gjeti një përhapje të madhe, mësonjësi duhet të jetë i pajosur me një kulturë shkëncore. Sa më tepër ai e shton thesarin shkëncor, aqë më tepër e zgjeron rrethin e vështrimit të 'tij dhe ca më mirë i tregon dëshirat, mendimet e ndjenjat e 'tij.

Sikurse edhe çdo t' jatër profesionist, mësonjësi nuk duhet të mjaftohet vetëm me studimet, që ka bërë në bankat e shkollës, por duhet t' i vijojë këto vetë dhe të jetë tërë jetën e 'tij një nxënës, në mënyrë që të dijë përparimet që bën shkënca. Me plot të drejtë Bakoni thotë se " njeriu munt sa di ..

Në qoftë se dituria është e nevojshme sot për çdo profesionist, edhe nga pikpamja profesionale këjo është një kusht me rëndësi për edukatorin, për ta vënë në shkallë të njohij nevojat fysisht - psyhike të nxënësve dhe të zgjedhë ato njohni, që t' u përshtaten fuqivet të 'tyre.

Një mësonjësi i d e a l duhet të njohij në teori çdo gjë; mirpo në praktikë një gjë e 'tillë nuk është e lehtë dhe munt të themi e pamundur. Pedagogjija, duke u-kënaqur me **udhën e mesme** të kulturës, nuk kërkon që mësonjësi të jetë një filosof në kuptimin enciklopedik të fjalës, por kërkon që të ketë njohni të mjaftuara për çdo gjë dhe, për sa i përket profesionit të 'tij, të ketë një dijë të thellë. Duhet të zotnojë thellë teknikën e shkollës; higjijenën shkollore, që të dijë masat profilaktike, antropologjike, në një kuptim më të gjërë e sociologjin, të cilat do ta ndihmojnë në njohjen e fëmijës si organizëm fysisht - psyhik e shoqëror; të ketë njohni në bujqësi, tregti e industri, që të munti

këshiu të zgjojë ndjenjën e bashkëpunimit ndërmjet nxënësve dhe dashurinë për tokën e 'tyre.

Duhet të heqim dorë nga mendimi absurd, që mbretëron edhe në vëndin t' onë se çdo njeri munt të bëjë detyrën e mësonjësit, mjaft që të dijë të shkruajë e të këndojë. Kush nuk di ligjë, që rregullojnë shvillimin fizik e psikik të fëmijës, nuk bën për mësonjës; shkolla nuk është më vëndi, ku mbliidhen fëmija për t'i larguar nga rrugët; nuk është më vëndi, ku qindra fëmijë përmbliidhen për të mësuar vetëm shkrim, këndim e pakë njehsim. Sot shkolla është një vënt ku formohet njeriu duke u shvilluar mëndërisht dhe moralisht. Edukata shkëncore me brëndinë e methudhën e 'saj është kush'i më i nevojshëm për përparimin e kulturës morale, mëndore, esthetike, politike e industriale; dhe është paja e nevojshëme e mësonjësit të sotëm —

Një e tillë përgatitje kërkon nga mësonjësi si mëndje të hollë, vullnet, si edhe thirrëmëni e therori. Kërkon shumë cilësi shpirtore, pa të cilat asgjë nuk munt të bëhet. Misioni i mësonjësit nuk është i lehtë. Në këtu nuk flasim për vështirësitë dhe ndalimet, që gjën ai në të kryer të misionit të 'tij, por për cilësitë dhe fuqitë, që duhet të ketë një mësonjës artist. Midis cilësive të këtij vetëmohimi, durimi, takti, dashurija mbë fëmijën janë cilësi të **nevojshëme**; diturija është cilësi **themlore**. —

Në qoftë se ky nuk ka një të 'tillë formim, në vënt që t'afërojë shkollën në lëvizjen moderne të mendimit e të punës, do ta largojë dhe do ta mbajë në gjëndjen primitive. Pastaj mësonjësi, përveç njohënieve, që do t' u apë nxënësve duke u shtjelluar po n' atë kohë edhe fuqitë mëndore e trupore, u imponohet atyreve dhe moralisht për të fituar rit e nderimit e të dashurisë së 'tyre. Ky zë në sytë e fëmijë një vënt të lartë; ai është qendra e mendimeve të 'tyre e personifikon për ata njerinë të përsosur nga çdo gjë, thotë G. Payot-i. Ky imponim moral, me kohë zgjatet gjër tek kolegët e 'tij e tek prindërit e nxënësveve duke fituar nderimin e bashkëpunimin e 'tyre për të mirë t' edukatës.

Pra një mësonjës, që nuk ka të gjitha këto cilsi, që thamë sipër, dhe nuk zotnon një kulturë shkëncore profesionale të shëndoshë, si munt të kryejë misionin e 'tij, ashtu si duhet, dhe si munt t' u imponohet moralisht nxënësveve shokëveve, të 'tij e njerzëveve të 'tjerë.

V. Nasto '30.

Për lumni t' Atdheut.

Në çdo kohë si një melodi e këndshme ka ushtue e usht-ton fjala “për lumni t' atdheut.”! Për këtë lumni u-kryen punë të çuditshme, për këtë lumni u-derdh djersë, për këtë duelen në dritë e xënë zemra sa vepra të përmenduna! Ky mendim bëni sa e sa njerzë mos me kursye gjân, familjen e jetën, pse çdo sakrific i u-duk i ambël, çdo dhimje gëzim, çdo pikë gjakut balçem! Prej djersës e gjakut të 'tyne bëni liri, u-rrit dhe u-drejtime nalt; prej gjakut e djersës së 'tyne qindrojnë shtetet në një lumni të madhe a të vogël, e themelet nuk i trânden, pse këta u-njomen me djersë e gjak t' atyneve, qi s' iu tremb syni as para dekës vetë.

Virgjili, tue dijtë e çmue se sa vinë flija për lumni t' atdheut, shkroi “ Dulcie et docorum est mori pro patria „ e poeti i ynë At Fishta: “ Kush bân dekën për atdhë,

Nuk ka dekë porse ka lë! . . . „

Flija e sa njerzëve, e sa popujve nuk u-kput për një kohë, por vijoi e vijon edhe sot, madje po vjen gjithnjë tue u-kthjelltue, tue marrë gjithfarë nyrash për sakrific të ndryshëm.

Deka për atdhë është e ambël, por është flija më e madhe e më e fundit, qi mund të bājë njeriu për 'të; Atdheu ose më mirë lumni e 'tij lypë të tjera gjana, të cillat të bëhen për çdo ditë, për çdo orë, për çdo ças, mbassi vetun dishiri e të bëmit flit për 'të nuk mund të zbatohet çdo ditë.

I vetmi popull, qi mund ta gëzojë lirin e atdheut, është populli, qi ka punue e punon për këtë lumni në çdo kohë. Edhe na, qi të mund ta shofim Atmen t'onë të lumtun, qi të mund ta shofim Shqypen e lidhun në vargoj për sa shekuj tue fluturue lirisht, duhet të punojmë e të punojmë pa rreshtun. Fjalët janë të kota, puna është ajo, qi i rritë një shkallë lumnis.

Prindët, ata qi së parit venë dorë në shpirtin e trupin e fëmijës, duhet të mundohen me mish e me shpirt me i dhënë Atdheut energji të reja, mbassi lumni e 'tij varet vetun e vetun në mendjen, shpirtin e trupin e zhvilluem si duhet të bijvet të vet.

Edukatorët pra kanë detyrën më të rëndë, qi mundet me kenë, e puna e 'tyne duhet të jetë me i sigurue Atdheut burra të

mirë e të vjeshëm; burra punet, burra sakrificit, burra, qi, si thotë Fenelon-i, të venë atdhën para çdo gjaje, para vehtes e para familjes.

Puntorët kanë edhe kta ku me punue për lumni t'Atdheut; zelli për punë, drejtësija e dashnija janë virtyte, qi i apin krah lumnis së nji kombi.

Nxanësit, shpresat e ardhshme, shtyllat e réja, mbi të cillat do të qindrojë ndërtesa e madhe, **Atdheu**, duhet t' i venë vesh zënit t' Atmes : „ **xeni, punoni e dueni** „, pse për nji herë kjo është puna më e madhe, qi mund të bëjnë për lumni të 'tij.

Zyrtarë të natë e t'ultë, ata qi kanë në dorë fatin e kombit e të tjerë, lypet të mos kurschen as natë as ditë; puna e 'tyne s' është t' jetër veç drejtësija, munda i parreshtun e i kush-tuem me qéf, pengimet e përballueme me nji vullnet çelikut e moskursimi për çdo fli të madhe a të vogël si mbas rasve e si ta lypin lumnija e Atdheut,

Shkurt të gjithë mund të gjejaë për me punue për Atmë, mund t' i kushtojnë sa do pak nji dëshir për lumnin e 'tij, nji përpjekje për nji udhë të mbarë drejtë për së drejti për vehte e tërthorazi për lumni t' atdheut. Si qytetarë mund t' i urdhnojë seicilli vedit të ndjekunët e udhës së virtytit, dashnin për të tjerë e bashkimin, i cilli i lidhë zemrat, i bân si nji trup i fortë e i patrandun para çdo vale sado rrymese.

Me nji fjalë të gjithë duhet të kenë të shkrueme në mendë e në zemer : **Me atdhë e per atdhë** Me atdhë në zemer me jetue e për lumnin e 'tij me punue deri në çasin më të mbramë.

Z. N. Palë '30.

Vjollca dhe Gjemb

Pak nga pak rritesha, zgjatohesha dhe zbukurohesha, e aty mbrenda në zemrën t'ime zu të luluzojë nji lule e bukur, e të dhe e pacënueme, . . . nji vjollcë desha me thënë . . . Rrënjët e 'saj të holla kishin zënë fill nga qendra e zemrës s'ime ; trupi i 'saj delikat nalësohesh dalë nga dalë e drejt mbrenda në hapësinën e zemrës, dhe koka e vogël e përlulët dhe e zbukuroeme me gjethet e 'saj të kaltërta, qëndronte në majë. Rritesh me siguri pa pasun frikë për ushqim, se këtë shërbim e bëante

gjaku i em; nuk kishte frikë as nga shiu, as nga bora, se zemra ndalonte çdo veprim të klimës së jashtme. Nuk donte me dijtë aspak për gjëna të padrejta, nuk e pëlqente rrenën dhe e urrente shumë smirën. Kënaqesh me jetue tue bā punë shumë dhe pa reklamë, kënaqesh me shkue kohën pa qejfe, por donte mendime të nalta, të bukura dhe të dobishme. Ishte e urtë dhe e butë si shqarkë, e bukur si engjell, e drejtë si shejtore dhe e ndershme si virgjinë,

— Të kam zili, Vjollcë, se je e drejtë dhe e ndershme — i thoshja nga ndonji herë — Po! Po... je edhe shumë e bukur!... Nuk do të jetoish shumë kohë kështu, nuk do të lulëzoish mirë, se gjithë bota të ka zili dhe të urren shumë, Vjollcë e dashtun. Me virtytet e tua të mira fitove shumë anmiq; shumë gjemba duen të të shpojnë, dhe shumë insekte duen të të cënojnë. Po ti mba-u, se i Tānëfuqishmi të ka bā për me ia tregue madhëshuin e Tij; Ai të ka bekue edhe tashti po Ai me dorën e vet po të mbron, qi të mos cënohesh prej ndokujt.

Vjollca, kur ndëgjonte fjalët e mija, ulte kryet, i lëviste pak gjethet dhe atëhere, ah Zot... sa erë të këndëshme lëshonte!! ... Të bānte me një herë, qi t'i bindesh e të bāhesh rob i mendimeve të 'saj Anmiqët e 'saj, me gjithë qi e kishin mēni, tërhiqeshin nga sjellja dhe nga bukuria, e në këtë mënyrë Vjollca e jemë dita, ditës po lulëzonte dhe po zbukurohesh.

Por jo!... E thāna kishte shkruie ndryshe!... Aty për bri Vjollcës s'ime të këndëshme, pranë bukuris engjëllore të kësaj luleje zuni vend një gjemb i zi i ashpër dhe i shēmtuem. Vjollca e jemë në fillim nuk u-tremb aspak, ... mirpo gjembi, si gjā pa të keqe, po naltësohesh dalë nga dalë e po afrohesh deri te koka e vogël e Vjollcës s'ime të dashun. Kur u-zgjat dhe u-bā si një moshatar i Vjollcës gjembi, lëshoi në majë ca gjemba të vegjël. Atëhere Vjollca u-droth e tănë nga shēmtimi i gjembit dhe ra me gjymës shpirti në qendrë të zemrës s'ime. Në këtë kohë gjembat e vegjël u-çanë dhe prej 'tyne duellën shumë insekte të dāmshëm, të cilët si të tērbuem u-turrën mbi Vjollcën e alivanosun.

Gjembi i math tashti pushoi së rrituni dhe gjembat e vegjël mbetën të çamë... D sa prej insekteve të dāmshëm filluen me cimdue në trup, disa të tjerë ia këputshin fletët e bukura e disa

të tjerë ndërtoishin folet e 'tyne mbi kryet e mrekullueshëm, tash të neveritun, të Vjollcës s' ime të kândëshme.

Zemra e jeme u-trishtue, dhe arteret pushuen së punuemí... A thue u-shue tashti Vjollca e jeme, qi i jepte guxim zemrës? A thue me të vërtetë se koka e vogël e Vjollcës, qi ishte e kunorzueme me gjethet më të bukura të natyrës, nuk do të lëviste më? Po buza e 'saj tërheqëse nuk do të qeshi përsëri, edhe nga goja e 'saj a nuk do të dali më era e kândëshme dhe shëruese?

Ah, duket se jeta e 'saj mbaroi!!... Insektet me shpejtësi rrufeje përpiqeshin me ia prishun gjithë trupin dhe gjithë bukurin e 'saj. Koka e Vjollcës u bā tashti depo ushqimi për insektet, ... trupi i 'saj delikat u-bā burim uji dhe ... rrājat u-bānë shpella për bānim t' insekteve ... A ka mā shpresë për Vjollcën t' ime?

... Po!... Po!... Ai qi e krijoi atë Vjollcë, Ai qi e dërgoi në zemrën t' ime për me përhapun aromën e kândëshme, po ai tashti kishte me e shpëtue, Zemra e jeme, qi e rriti me aqë kujdes, nuk do të duronte kurrsesi me e pamë Vjollcën të venitun.

... Dhe me të vërtetë dejet e zemrës, të topitun shum nga insektet, u-çanë dhe nga kulmi i zemrës nji rrymë gjaku u-shkëput edhe si nji tufan kaloi për mes Vjollcës tue marrë me vehte gjembin e mallkuem bashkë me insektet e tërbuem edhe nëpër gojët t' ime gjaku i hudhi në hapsinën e pafundëshme dhe ai vetë u-derdh ke nji burim me ujë të freskët, prej ku u-shduk Vjollca, mbassi shpëtoi prej anmiqvet të 'saj të rrezikëshëm, mori pak nga pak vehten dhe filloi përsëri të lulëzojë me nji hijeshi mā të madhe dhe me buzë në gas shpërdante aromën e 'saj të kândëshme në të gjitha ānët e zemrës.

... Prapë u-ngjall Vjollca e jeme dhe u-bā përsëri e bukur, e urtë, e drejtë dhe e ndershme.

St Spasse '32.

Një zakon i keq

E dimë fare bukur se shpirti i Shqiptarit është i pajosur me shumë cilësira të mira, të cilat ia ngenë vlerën dhe e bëjnë të njerëzishëm. Nderi, që ka rëndësi më tepër se shpirti për njerinë, tek ne është shumë i zhvilluar. Bujarija, dashurija miqësore dhe

dhimsurija, që e bëjnë njerinë të shquar, e kanë folen e tyre në zemrën fisnike të 'tij.

Një cilësi t'jater, që ka ky, është edhe besa e shënjtë; po të dha fjalën, s'e këthen prapë, gjer sa t'i dritë shpirtit: po të tha të kam mik, beso-i, se ashtu të ka me të vërtetë dhe fundja bëhet theror për ty.

Për këto cilësira të bukura, që stolisin shpirtin t'ënë, duhet të qëndrojmë kryelartë dhe, për një zakon, që do ta them më poshtë, duhet të turpërohemi.

Ky zakon është të marrurit e motrës — jo të kunatës, desha të them — për grua. Mos ma quani për gabim të math, pse thashë motër, se kështu na është mësuar goja, mbassi me këtë emër u thërresim kunatavet, dhe këto na quajnë vëllezër me gjithë shpirt. Mirpo ky bashkim i ndërgjegjshëm ose kjo lidhje e shënjtë nga disa raste, që ngjajnë ndër ne, e humbet fare vlerën.

Qëllon shumë herë që ne rrokim për qafe kunatën t'onë, porsa na vdes ndonjë vëlla i ynë; e kështu, ajo që dje e pardje na shikonte me një sy t'jater, sot e ndryshon drejtimin e bëhet gruaja e jonë!

Nukë i ka hije Shqiptarit me atë shpirt të kulluar dhe me ato cilësira të mira, që të bëjnë një gjë të tillë. Është mëkatë e madhe që të bashkohen, ose të hedhin kurorë dy vetë, të cilët kanë ngrënë, kanë pirë e janë fjalosur në një shtëpi duke shikuar njëri t'jatin me një sy, ashtu sikurse shikohet vëllai me motrën, që kanë lindur prej një mëme.

Në këtë rast m' duket se i bijemë të drejtës me këmbë; prandaj të përpiqemi ta zhdukim nga vëndi i ynë këtë zakon, që na prish dhe që na rrëzon poshtë nderin.

Masat për këtë punë munt t'i marrë reformatori i njerezisë, mësonjësi. Vetëm ky munt të bëhet armiku më i math i zakonëve të këqija dhe përkrahës i atyre të mirave.

Ai duhet të mos i kursejë fjalët këshillonjëse kundrejt popullit dhe të mos e kufizonjë punën vetëm në të përmbushurit e lëndës, që i cakëton programi, pse detyra e këtij nuk mbarohet me kaqë; duhet të derdhinj djersë më shumë nga çdo njeri, pse brezi i ri e kombi i kanë drejtuar sytë tek ay.

H. Zhiti '32.

Provë-mësimi

Dhanun në rendin e IV t' Ushtrimores.

Landa : Mësim jete

Thema : Ora.

a) Kush ua tregon më mirë fëmive kohën për me ardhë në shkollë ? Ora. Pra çfarë është ora, me qenë se na ndihmon për me matë kohën ? “ Matëse „ Më kallzoni disa matëse të tjera (kg. metri . .). Po çfarë matëseje është ora ? (**ora është matëseja e kohës**). Kjo fjali thohet horas. Tashti nxiten nxënësit të kallzojnë se kush ia ka nevojën më fort orës. (Na kallzon kohën në punë, ora si shok i udhtarit, e të tjera).

b) Historia e Orës. — Po në kohë të vjetra qysh e kanë pasë matë kohën thoni ju ? (vejshin një shkop në tokë dhe e matëshin me hijen e 'tij). Kjo u spjegohet më mirë, por tue punue mësuesi bashkë me nxënësit Mandej pyeten ata, qi të kallzojnë ndonji mjet t' jetër si matës të kohës. Në se ata nuk dijnë, atëherë i kallzon mësuesi vetë, p. sh., si matësh koha me anë të diellit, të hyjvet, të qypit me ujë dhe të poçavet me rënë të kuqe (klepsidrave). Por nuk mjafton me i zënë me gojë këto mjete. Mësuesi duhet të bájë një skicë të këtyne në dërrasë të zezë, si të qypit me ujë e të poçavet me rënë. Báhet një krahasim i 'tyne me orën qi kemi sot. Me fjalë të tjera duhet qi të kuptojnë nxënësit se qysh e kanë pasë matë kohën me anë të 'tyne.

c) **Forma e orës, ndërtimi e ushqimi i 'saj.** — Ju të gjithë e keni pamë orën; kush din me më kallzuem se çfarë trajte ka ora ? (e rrumbullakët, katërkandëse, poligon). Mësuesi nxjerr një orë para nxënësve e u thotë shifni mirë se qysh është ndërtuem ora. Flitet se ka dy kapakë; një përpara e një mbrapa; nga një herë u mungon e kanë vetëm xhamin. Ka edhe një bisht, ku mbërthehet një rreth. Kallzohet dhe puna, qi kryen seicili nga këta. Përmbrenda ka veglat e tjera, me të cilat punon kjo. Çdo gjë, qi punon gjithnjë ka nevojë t' ushqehet; po ora a ushqehet ? (Ushqimi i 'saj është të ngrefunit). Pyetet se, kur ngrifet ora, çfarë veglash të mbrendëshme lëvizin. Në qoftë se mund të japin nxënësit ndonji gjykim, ahëre mirë, e në mos dhânshin ua kallzon mësuesi : Ora

mbrenda ka një zemrek. i cili është mbërthye në një bosht; kur ngrifet ora, atëhere zemreku vjen përçark boshtit, ku është mbërthye. Nxirret përpara nxënësve një zemrek ore, e iu spjegohet më mirë. Lihen të kallzojnë se mbas sa orësh e ngrifin orën ose i apin prap bukë asaj. (Mbas 24 orësh). Mandej u thohet se disa orë të tjera e kanë stomakun më të fortë e ngrifin një herë në javët, bile ka edhe disa të tjera, që ngrifin më dy javë një herë. U kallzohet nxënësve se tashti kanë dalë ca orë, që ngrifin në katërqind ditë një herë. U flitet edhe për akrepët.

ç) **Të ndamit e orës**. — Kallzohet vendi, ku lëvizin akrepët e ku shënohen numrat. Ky vend krahasohet me lëmën e të lashtavet e i vihet emri "lëma e numrave t' orës". (horas). Bâhet një skicë e orës në dërrasë të zezë, një rreth pa numra dhe me dy akrepë. Ndahet rrethi përgjysëm me një të njëj vije, pastaj ndahet prapë në katër pjesë me një të njëj vije horizontale. Katër vijat, që bëmë në rreth, ndifmojnë me e ndamë orën më parë në gjysma e pastaj në katër çerekë. Mandej ndahet ora në minuta e minutat në sekonda. Si të jetë ndamë lëma e numrave në 12 orë e në 60 minuta, tregohet dhe lëma e sekondave; më në fund perflitet puna, që kryen secili akrep. Pyeten nxënësit se, kur akrepi i math vjen një herë përçark lëmës, sa kohë është mbushë (një orë).

d) **Ushtrime mbi të njoftunit e orës**. — Paraqitet më parë një orë e madhe përpara nxënësve. Mësuesi e çon para ose mbrapa akrepin, e nxënësit duhet të tregojnë se në sa ishte atëhere. Theksohet mënyra e të folurit ose më mirë të themi përgjegjja e nxënësve. Spjegohet se, kur ora s'e ka kaluëm gjysmën, atëhere përgjigjemi: ora është 5 e 25 ose 5 e gjysëm, ose ka dalë 25 prej. . . Kur ora e ka kaluëm gjysmën, atëhere themi se do edhe 25 minuta ose 5 pa 25 minuta, e të tjera. . .

e) **Llojet e orëve**. — Fliten llojet e orëve. Nxënësit, të nxitun prej mësuesit, do të zënë me gojë gjithë orët, si orë muri ose salloni, mase ose oxhaku, xhepi, dore e qyteti. Përfliten edhe se prej çfarë sendi bâhen orët; u tregohet se vlefta e orës varet më tepër prej veglave të mbrendëshme. Më në fund flitet se ku bâhen këto, tue u siellë Zvicrën si shembull të njëj punimi të mirë.

A. Keçi '32.

Provë-mësimi

Dhënë në rendin e IV të t' Ushtrimores

Landa : Histori

Thema Historia e Skenderbeut prej këthimit nga Roma e deri në vdekjen e tij.

Gjatë kohës së mësimit do të flitet :

I. Vojtja e Skenderbeut në Romë dhe arsytet e 'saj.

II. Kthimi në Shqipni dhe lirimi i Krujës.

III. Rrethimi i tretë i Krujës e lirimi i 'saj.

IV. Mbledhja e dytë e Leshit e vdekja e Skënderbeut.

Që të sillen parafytyrimet në ndërgjegjen e nxënësve, hyrja bëhet tue i pyetur ata : Ju dini shumë gjana për Skënderbeun; më dalloni deri ku keni mësuë? (Nx. kallzojnë shkurt disa ngjarje deri në rrethimin e dytë të Krujës)

I Mës. Sulltani, si lëftoi mjaft me Skenderbeun, u-loth e vetë iku, por la Ballaban Pashën, që ta mbajë Krujën të rrethueme. Mirpo Skenderbeut i ishin vramë shumë ushtarë; e, me qenë se nuk kishte mjaft ushtarë të vetë, ç' do të ketë bëmë atëherë? (Nx. Ka kërkuë ndihmë nga miqt) Mës. A dini ju se cilin ka pasë mik Skënderbeu? (Nx. Skënderbeu ka pasë mik n' Itali Alfonsin, Papën e Venedikut) Me të vërtetë, Skënderbeu si e pa keq se s' mund t' i bëjë ballë Turqisë vetë, u-nis për në Romë për me kërkuë ndihmë nga Papa. Ky trim i math e i ndigjuem, që s' ishte trembun kurrë nga lufta, dhe që kishte fituem nam të math në të gjithë botën, tani në pleqni u-shtërngue me lanë atdhean e tij, po thue të zaptuem prej animiqvet, e të shkojë në Romë për me kërkuem ndihmë. Këtu me të vërtetë u-prit me ndërrime të mëdha; shumë njerës kishin ardhun në Romë, që ta shifshin këtë trim të famshëm, që kush e di sa herë i pat thymë Tyrqit me ata pak ushtarë Shqiptarë-trima.

Papa bëri një mbledhje, e Skënderbeu u kallzoi të gjitha ato, që kishin bërë Turqit, të cilët kishin zaptue, po thue, të tanë Shqipninë, edhe atëna: Në qoftë se Turqia zaptonte Shqipninë, atëherë do t' i vijë rradha edhe Italis. Pse e tha këtë Skënderbeu? (Nx. Pse Turqija kishte bërë mend me zaptuem gjithë Europën e, si të zaptonte Shqipninë, do t' i sillësh me doemos Italis) Porse ndihmat, që i dhënë këta, ishin të pakta e vetëm të holla. Nga

Roma Skënderbeu desh të shkonte në Veneti, por koha s' puste, se Shqipëria duhesh liruem sa më shpejt; prandaj u-këthye pa u-vonue. (Përmblihet shkurt prej nxënësish).

II. Cilët qytete ka pasë Venetia në Shqipëri? (Leshin, Shkodrën, Durrsin, etj). Pra kur këtheu Skënderbeu në Shqipëri, Venetia i çoi prej Shkodre një ushtri nën kryesin e Lek Dukagjinit, që t'i ndihmonte atij Pse i ka çue Venetia më tepër ndihma Skënderbeut? (Nx: Pse edhe ajo ishte në luftë kuadra Turqis). Kjo ushtri u-bashkue me Skënderbeun dhe u-nis për Krujë. Kur po i afroresh Skënderbeu Krujës, mësoi se i vëllai i Ballabanit, Januzi, po vinte me një ushtëri Pse po vinte Januzi në Shqipëri? (Nx: Qi t'i ndihmonte Ballabanit e ta mundshia më lehtë Skënderbeun). Skënderbeu e goditi këtë natën edhe e zuri rob bashkë me të birin. Në mëngjes i usul Ballabanit e nga maja e malit i kallzoi Januzin bashkë me të birin të lidhur me hekura. Ballabanit dëshpëruem bëri një sulm të fundme kundër Krujës, por u-vra prej një Krujanit. Ushtria Turke mbeti pa komandant dhe Skënderbeu i rethoi e shum prej këtyne u-vranë tue hikun. (Përmblihet shkurt prej nxënësish).

III. Mës. Po Sulltani çdo të ketë bërë, kur ka mësue këto? (Nx: Sulltani atëhere është zemruem edhe më tepër kundër Skënderbeut). Për të marrë gjakun e Ballaban Pashës, Sulltan Mehmeti hyni prapë në Shqipëri. Ky këtë herë nuk shkoi drejt në Krujë, por muer rrugën buzës Shkumbinit. Ku do të ketë ndalue Sulltani? (Nx: Sulltani ka ardhun më parë në Elbasan, që quhesh atëhere Skampa, e ka goditë Kalanë) (Nxënësit flasin për historin e ndërtimit të Kalas prej Sulltan Mehmetit). Prej këndej Sulltani vijoi rrugën e duel në Durrës, që e kish Venetia edhe e rrethoi. Por, si e pa që s' mund ta mirrte u-nis për Krujë edhe e rrethoi për të tretën herë. Si thoni ju, a do ta ketë zaptuem këtë herë Krujën? (Nx: Jo, edhe këtë herë e ka zaptue se Skënderbeu ishte trim e s' e ka lënë me e pushtue). Me të vërtetë s' mundi ta pushtonte as këtë herë e u-detyruem me ikë. Sulltani veç kalas s' Elbasanit pati ndërtue edhe fortesa të tjera në Shqipëri. (Përmblihet shkurt prej nxënësish).

IV. Skënderbeu deshi ta rrethonte fortesën e Elbasanit; për këtë gjë i duhesh edhe ndihma e Princave të tjerë të Shqipërisë, prandaj i thiri këta në Lesh. Atje u-sëmur nga ethet e nga

mundimet e shumta dhe u-shtri në shtrat, prej ku s' u-ngrit më Zemrimi i Sulltanit ishte aqë i math, sa në mes të dimnit nëpër malet të mbuluem me borë një ushtri Tyrke erdhi para Shkodrës. Ç' do të këtë bëmë Skënderbeu qi ishte i sëmundë? (Nx: Skënderbeu ka dashun të shkojë me luftue kundra Turqvet). Me të vërtetë ai dha urdhën qi ushtria të bëhet gati, e t' i goditshin kalin. Mirpo, si e pa qi s' ishte i zoti, urdhënoi qi ushtria të shkonte në luftë pa 'të në krye. Me gjithë qi Shqiptarët s' e kishin Skënderbeun me vehte, por nami i emnit të 'tij i bani Turqit qi të thyhen edhe një herë prej Shqiptarvet. Kur i suellën këtë lajm të mirë Skenderbeut, memzi merrte frymë e fliste kot e kot; i dukesh sikur hieja e vdekjes i duel para, kur ai shkonte në luftë. Këtë Skënderbeu e pyeti pa frikë: Ç' je ti, cili është emni yt? Emni i im është **vdekje**; këtheu prapë, o Skënderbe, se jeta e jote po i afrohet fundit, u-përgjegj hieja. Pse a kujton ti se un do të vdes?-tha Skënderbeu, dhe hieja i tha: Sot pashë fatin t' and qi të zbriste mbi krye si një korb i zi.

Kur i thanë mjekët se s' ka shpresë më, ç' do të këtë bëmë Skënderbeu? (Nx: Ka thirrë shokët e vet e u ka thanë qi të luftojnë kundra Turqvet) Po vëndin e 'tij kujt do t' ia këtë lanë? (Nx: Të birit, Gjon Kastriotit). Skenderbeu, si e pa qi do të vdiste, thirri të birin edhe gjithë princat edhe u lã lamtumirën e fundit; i porositi, qi të luftojnë bashkë kundra Turqis edhe e la të birin në vend të vet. Po a e dini ju sa vjeçë ishte Gjoni, kur vdiq Skënderbeu? (Nx. Gjoni atëhere ishte i vogël). Gjoni ishte i vogël, nj'a 12 vjetë, prandaj Skënderbeu e porositi qi, po të ishte në rrezik, të shkonte n'Itali. Por më fort u-uidh-nue Skënderbeu, kur pa se asnji nga princat Shqiptarë s' ishte i zoti qi t' i zinte këmbën.

Më 17 Janar 1468 vdiq Skënderbeu, mbreti trim, famëmath e qe i ndëgjuem i Shqipnis. Gjithë bota mbajti zi për atë. Asnji Shqiptar nuk mbeti pa qamë për vdekjen e Skënderbeut. Trupj i tij u-varruen në Kishën e Shën Kollit në Lesh, por bashkë me këtë edhe liria e Shqipnis.

Kur dëgjoi Sulltan Mehmeti se vdiq Skënderbeu tha: "Nji luan të 'tillë nuk do të lindë më dheu kurrë,; pastaj shtoi: "Tani Europa edhe Asia janë të mijat,;. Pse tha kështu Sulltani (Nx. Pse,

si vdiq Skënderbeu, s'kish mâ se kush t' i kundërshtonte Sulltanin edhe ky kish ndër mend të pushtonte gjithë Europën).

Bâhet edhe një përsëritje e shkurtën, tue u-mbështetë në dispositionet e bame në dërrasë të zezë.

V. Vaska '32.

Provë-mësimi

dhânë në rendin e III. të shkollës Ushtimore

Landa: gjuhë

Thema: Lakim i emnit e i mbiemnit bashkë, njejës e shumës të shquem, tue u-mbështetun në mësimin e jetës delja e qingji.

Qi të vijë puna në themën e sipërme, mjafton një pyetje në këtë mënyrë: Mës: Kqyrni-e një herë Dhimitrin (ose ndonji nxânës t' jetër) se ai paska veshun një pallto të trashë. Më kallzoni pra prej se âsht bâmë ajo pallto? Pyetja i drejtohet gjithë klasës masandej caktohet njëni. Thuej ti Q... (nx. prej leshi) Mir po ku e gjejmë leshin na, qi bâmë gjithë këto gjâna? (prej deles) Po t' jetër gjâ ç'farë na ep delja ne? Mbassi âsht folun edhe mâ parë për delen lehen nxânësit të kallzojnë (leshin, lëkurën, mishin, etj) Me të vërtetë delja na ep gjithëfarë gjanash të mira, qi na me këto vishemi, mbathemi ushqehemi, por ajo (delja) na ep edhe diçka t' jetër një herë në vit. Çfarë thoni ju? Në qoftë se nxânësit nuk ia qëllojnë me një herë nxiten prej mësuesit, deri sa mâ në fund të thonë se na ep qingjin. Mës: Më kallzoni se si âsht qingji kur len? (nx. qingji âsht i vogël). Me këtë mënyrë tashti formohen fjali të plota, me qëllim qi t' ushtrohen nxânësit në të folun. Këto fjali do të përmbajnë rasat e ndryshme t' emnit, mâ së pari për njejësin, mandej për shumësin,

Për njejësin pyeten: Kush do të më thotë se me se ushqehet qingji kur âsht i vogël? (nx. ai pi qumësht). Kush pi qumësht pra? (nx: qingji i vogël pi qumësht). Cilën ka nanë qingji? (nx. delen). Thoni e mâ mirë se nâna e kujt âsht delja? (nx. delja âsht nâna e qingjit të vogël.) Pra kuj i ep qumësht delja (nx. delja i ep qumësht qingjit të vogël). Cilin doni ju keçin a po qingjin e vogël (nx. na duem qingjin e vogël).

Seicila fjali e sipërpërmendun së pari do t' ushtrohet prej

nxânësvet, masandaj shkruhet në dërrasë prej mësuësit, por tue i hequn fjalët e topërme e tue shkruem vetëm emnin e mbiemnin. Këto përsëriten edhe një herë prej nxânësvet e më në fund u thohet atyne të gjejnë rasat e në ç' mënyrë gjinden ato.

Mbassi të jenë bëmë këto, atëhere formohen fjali edhe për shumësin. Këtu pyeten nxânësit për çfarë folëm deri tashri? (nx për qingjin e vogël.) Mirë pra, po kur thomi na, qingji i vogël, a themi për një a për shum? (nx. për një). Po kur janë shum, a do të thomi qingji i vogël pi qumësht? (nx. jo). Thuaj pra si do të thomi kur janë shum? (nx. qingjat e vegjël pijnë qumësht). Po në këtë mënyrë veprohet edhe për rasat e t' jera, b. f. dhent ose delet janë nanat e qingjave të vegjël; delet u apin qumësht qingjave të vegjël; na duem qingjat e vegjël.

Për rasën e dytë iu kallzohet nxânësvet se emni qi lakohet përmban përpara herë e e herë i. U sillen shembuj për të dyja këto e mandej u thohen atyne, qi të gjejnë vetë të këilla.

Edhe në shumësin veprojmë, sikurse në njejësin, d. m. th. ushtrohen, shkruhen në dërrasë edhe përsëriten. Mbasandaj merret një shembull t' jetër, p. sh. delja e butë. Edhe në këtë veprohet si më parë. Këtu duhet t' u kallzohet nxânësvet se në rasën e dytë e të tretë ndryshon lakimi i emnavet. Në njejës u thohet se të gjithë emnat e gjinis femnore në këto dy rasë mbarojnë me s, dhe mbiemnat fillojnë me së (deles së butë); kurse emnat mashkullorë mbarojnë me t e mbiemnat fillojnë me të (qingjit të vogël). Lihen nx. të gjejnë shembuj të tillë.

Po në këtë mënyrë bëhen edhe ushtrimet e këtyne emnave nxânësi i urtë, goca e vogël.

Pasqyra e mësimi

Trajt' e shqueme

Njejës

Rasë e I qingji i vogël

» II (i e) qingjit të vogël

» III qingjit të vogël

» IV qingjin e vogël

Shumës

qingjat e vegjël

(i e) qingjave të vegjël

qingjave të vegjël

qingjat e vegjël

A. Shtylla 132.

S' ka për se, zotni.

Gjuhës s' onë, qi është si nuse e ré në fushë të letërsisë, i kanë hymë në gji shumë fjalë dhe fjali të reja, prej të cilave disa janë të nevojshme dhe disa janë fare pa vend.

Nji ndër ato fjali, qi ka zënë rrëjë të thella në gjuhën t' onë pa ndonji kuptim, është edhe „s' ka për se“.

Për me hyjë mirë në themë, le të fillojmë me përshëndetjen, qi bëhet ndërmjet dy njerëzve:

— Si je, Ahmet, a je burr?

— Shyqyr Zotit mirë jam.

— Si veni me punë?

— Eh, po mundohemi për me qitë dishka në krye, por s' kemi gjë në 'të.

— Ash'u është kjo jetë, mor vëlla, ka shumë halle. Po len-i këto llafë dhe vrdhëno nji cingare

— Të falem-nderit

S' ka për se — Dhe ja e mbaron përshëndetjen me nji „s' ka për se“, me nji fjalë të re, qi nuk e pranon aspak natyra e gjuhës Shqipe. Plaku thotë „s' ka për se“, (flasin më tepër për qytetarët) irru ia pret po ashtu; femna nxjerr po ato fjalë dhe vasha të përcjel po mo atë tingull. Shkon në dyqan, në restaurant ose në ndonji vend t' jetër, i zoti të përciell me nji „ju falemi-nderit“, kurse blemësi ia pret me nji „s' ka për se, zotni“. Kjo fjali është përhapur ke të ditunit e ke të paditunit, ke meshkujt e ke femnat. Shum herë disa e përdorin fare pa vend; p. sh. nji ditë nji mikut i ka rënë puna me i bënë nji të mirë nji t' jetrit, i cili, për me i tregue mirnjoftjen, i tha: „**Të falem-nderit, s' ka për se**“, të dy fjalit me nji herë dhe i tha me gjithë mend. Miku i em atëhere këthehet dhe i thotë: „Len-e, s' ka për se-n t' ua them unë,“.

Kjo fjali pa vend ka, po thue, nj' a 4 a 5 vjetë, qi është përkëthyer drejt për së drejti nga frangjishtja. Por a kanë bënë mirë ata, qi e përkthyen e më fort ata, qi u bënë mësues për përhapjen e 'saj'? Besojmë se jo. Nuk duem të themi se s' kemi nevojë për fjalë të reja (neologjizme), përkundrazi gjuha e jonë, qi është në zhvillim e sipër, ka nevojë për të tilla fjalë, mirpo duhet të bëjmë neologjizme për ato, qi na mungojnë, po kurrë

për ato qi i kemi, se, në vend qi t'i zbkurojmë, ua prishim fare kuptimin e vërtetë.

Do të pyesim tashti vehten: a kemi ndonji fjali për " **s'ka për se-n** " ? Po, si jo . . . Le të shkojmë më një katund, atje ku mshifen gjithë thesaret dhe folklori e gjuhës s'onë, atje ku gjindet biblioteka mendore e gojzhanavet të historis s'onë kombëtare dhe ku s'kanë gjetun ende vend nazet (politesat) evropjane; atje pra kemi me ndigjuem nga goja e plakut fisnik katundar, qi do të na thotë : „ me nder qofsh, or bir“, në vend të fjalis s'onë të pakuptueshme " s ka për se „ A nuk është kjo një fjali e thjeshtë shqipe ? A nuk mbushemi plot me kënaqsi, kur i bëmë një të mirë njenit dhe bashkë me këtë kur i themi edhe **me nder qofsh** ? Pse të përdorim fjalë ose fjali të reja, në vend t' atyneve, qi janë ende të gjalla në gojën e popullit dhe me të cilat kanë folun të parët t'onë ?

Duhet të mundohemi për me krijuë fjalë të reja për ato qi na mungojnë, por edhe këto duhen të linden nga truni i atyne njerëzve, qi e dijnë dhe qi e kanë studjuë fare mirë natyrën e gjuhës s'onë.

St. Spasse '32

Fshati.

Mëngjes.

Zu lindja t' ergjëndohet, dhe këndesi
 Si kurdoher' lajmon i pa-përtuar.
 Kush e ka par' sa i bukur është mëngjesi
 Në fshatërat me qiell të kulluar ?
 Aty, këtu nëpër shtëpi dallojnë drita,
 Që ven' e vin' n' obor si vetëtima,
 Qënt hamulijn' të fshehur nëpër prita,
 Dhe katundari i ndjell me vërshëllima.
 Një zhurm' e madhe fshatin ka pushtuar,
 Një harmoni blegrimash e këmborë,
 Që me të qeshme e këng', tuke u-irazuar,
 Kush nuk e di, kujton se jan' dasmorë.

 Iku bariu, e drita zuri fshanë !

Këmbor' e këng' e zile kan' pushuar,
Fshatar' e berra ikën, u-shpëndanë,
Ca për kullot' e ca për të punuar.

Darkë.

Në perëndim Apolli kur afrohet,
Të puthij orizontin, si përherë,
Zhurma fillon e sa po vete shtohet,
Zë përtërihet fshati dhe një herë.

Këmbor' e zile prap tani gjëmojnë,
Zën' bagëtia e varen tatëpjetë,
Fëmij' e qingja hidhen e këndojnë,
Fshati ndryshon e mer një tjetër jetë.

Një zhurm' e madhe pllajat ka tronditur,
Një harmoni me zile e blegërima,
Me këng' fshatari lodhur e kapitur,
Q'i shoqërojnë zojt me cicërima.

U-err! Aty, këtu dallojnë drita,
Që fiken porsì yj në gjithësi,
Qënt hamulijn' të fshehur nëpër prita
Dhe fshat' i tër' ka rën' në qetësi.

Kol Gjetha '24.

Novelë.

Karakterit e zakonit e malsorit

Çudi është me malsorin t' onë e është për t' u-menduem se në çfarë kusije ka ziëm gjaku i 'tij.

Qi të dijmë cili është, duem më parë të mësojmë ku jeton ai, ashtu siç e kemi zakon të pyesim më përpara prej kah je e mandej kush je. Le të hudhim pra një sy për qark e të vërejmë malet t' ona; kanë me na u-dukë kryenaltë dhe të patundun prej asgjaje, e sikur nën hijen e drunave mshifet një lule e bukur, karakteri i pastër. Në këtë vend rritet malsori i ynë e, tue qenë kështu, është nevoja të drejtojmë një pyetje e të themi: si rritet? kësaj vetë syu është i zoti t' i përgjigjet: këmba e 'tij

më të rrallë ka vumë ndonji lëkurë nën të; trupin e ka mbuluem me qashën e leshtë, qi ai vetë e ka punuar, e stomaku i 'tij s' ka blue vëç bukë misri, rrallë herë të trazueme me ndonji send; por ani, se ai ka shpirtin t' ushqyem e të veshun ndryshe me ata sende, qi me vështirsi natyra ia fal njeriut. Atje mëson ai se si të dojë babën, nânën, motrat, vllaznit, t' afërmit, farë e fisin e çdo gjë t' jetrë. Atje kupton ç' është nderi, e mira, e keqja, gëzimi, idhnimi; ç' është mik, anmiku, si të sillt para të tjerve, e po aty ai gjen dashunin për vend, me të cilën rritet qysh se len. N' ata vende pra zhvillohet një trup me shpirt të kthjelltë, qi s' din ç' është smira, rrena e qi s' e njëf përtacin, pse natyra vetë për punë e ka krijuar e më atë e çon të rrojë. Kur t'i verejsh dhe shëf serioz, sy patrembun e të zotin t' i bënë ballë të mirës dhe të keqes. Lajkat s' ia ka anda e as qi kurrë s' flet pa vend. Portën e mban çelë, si paska, si s' paska, për atë është një; fjalën **bujur** e ka ke goja. Mos kij frigë se po të gënjen; me atë e ke punën shtruar; çdo gjë ta kallzon sheshas. Në pastë se si, kurrë s' kursethet me të bënë mirën e, n' ia bafsh, mos kujto se ta harron ndonji herë. Në të thashtë po, siguroj-u e, në të thashtë jo, mos të rrejë mendja më. Kur të të thërresni mik, të ka mik e, kur të të quej anmik, rrej-u prej 'tij.

Gjithë jeta e 'tij është nder e atë ai ka më të shëjtën gjë; m' anë t' jetrë vrytyti, qi e shquen njerin për njeri, besa, ke ai shtrihet qysh në fund të kambëve e deri në majë të krës, e, kur të ta apë të shkretën, (por mos kujto se e shtrin dorën do si do) të ka dhënë shpirtin. Shum për nderë e ka malsori ndoren, e, kur t' i thuesh se jam në besë t' ande, sikur t' i kesh punuar dhe të zezat më të mëdha, mos kij më frigë e as mos të të shkojë mendja për gjë të keqe, se ai është gadi më parë t' apë shpirtin me shka ka, se sa të lëshoje ndoren.

Të gjitha këto e të tjera të panumërta mund të na ngjajnë të pamundëshme, por jo; mjafton të verejmë për pak jetën e malsorit e ka me na u mbushë mendja; janë të përditëshme të gjitha.

S' ka shumë kohë në Muditë banonte Gjon Luku, të cilit Zoti i kishte falë dy djem si dy filiza pranvere, Zefin e Petrin,

qi s' kishin një ndryshim moshe, veç dy vjetësh, e ishin rritë e ushqeve me atë ajr të pastër e qiell të qartë. Ishin me të vërtetë shpresë e plotë për babën e shkret, të cilit pak nga pak po i zbardhohej kryet e mjekra. Sa herë u thonte: "bij, zemrën e kam të damë dysh: gjymsën për njënin e gjymsën për tjetrin; ju jeni syt e ballit...". Mund të themi se i donte më tepër se sa mund të dojë çdo babë femrin e vet. Druni i shpresës po ushqehesh gjithënjë ke Gjoni, sidomos tash kur djemt ia mbërrijnë të bahun të zotët e vehtes. Por s' ishte kështu ashtu; për atë natyra po përgatitte një të keqe të pafund.

Ishte kohë pranvere; Zefi, si djal më i madh, kishte rrokë parmendën e qetë e po lëvronte arën, qi kishte pranë shtëpis. Dielli atë ditë sa qe naltësue pak, e rrezet e tij, tue hasë mbi vesën, e cila ishte shtrimë në bar e lule posi argjend, shkëlqeshin posi pasqyra. Krejt natyra dukesh e gëzue, e të qeshur nit e 'saj bashkohesh me këngën e Zefit e zënin e zogjve.

Në këtë kohë çohet Prenk Marku prej Oroshi e vjen në Mirditë, me qëllim qi të marre gjakun ke Gjoni, për shkak të një anmiqsjie të vjetër. Dy, tri ditë ishte sjellë nëpër katund, por s' kishte qëllue gjë; më në fund pyet një katundar, i cili, tue mos dijtë gjë, i kallzon të birin e Gjonit, Zefin, qi po lëvronte n' arë. S' u-mendue më gishtthati e as s' i shkoi ndër mend se po mirrte një lule të paçmueshme; për një herë, n' atë kohë kur djali i shkretë mund të themi se ishte në gjendjen më të qetë të shpirtit, dy plumba një mbas një kalojnë nëpër mushkunit e tij e e lanë shtri për dhë. I mjeri djal! Në rrënkim të shpirtit i shkoi mendja ke baba e ke vllau, Petri, e, n' atë kohë kur edhe rrezja e fundit po perëndonte, tha: "ah, o... babë, ... dhe..., ti... Petër, ... mos... më... lini... pa... marrë... gjë... k...". Ç' mjerim! Plaku, me të ndigjue krizmën, rrok pushkën, qi e kishte varë dhe del me të shpejtë; zemra sikur ia ndjeu. Shtiu syt kah ara, por ç' me pamë...? Zefi ishte shtrimë e e kishte mbulue gjaku; për pak ndejti si i shtangun. I u-pikllue zemra të mjerit. Ku të gjindesh për atë një e keqe më e madhe? Por prapë qindroi burrë, përmbajti vehten, e pikë lotje s' i shpëtoi. Shkoi pastaj më përtej, ku shef Prenkun, qi u kishte dhënë kam-

bëve me sa mundte. I erdh me shkyem zemrën; e gjeti gjaksorin e me zâ, qi dilte prej nji shpirti të coptuem, i tha: “ ndal-u bre Prenk, në qofsh burrë, e qindro këtu në fushë t' i ndërrojme qeleshet, se më thave! „ Por ç' e ndalte atë? as edhe plumbi. I ziu babë! s' kishte mâ shka të bante; bashkë me Petrin, i cili ia kishte marrë vajit e ishte bâmë si i hutuem, afrohen pranë trupit të vdekun e në këtë kohë plaku i kthehet djalit të vogël: “ bir, mos të qoftë hallall buka, po s' more gjakun e Zefit. „

Kaloi këjo e zezë, por jo se do të harrohesh. Petri i për-
vëluem për të vëllân gjunte ndonji rast, kurse babës së shkrëtë,
sa po vinte, po i pritëshin gjuhët: më nj' anë pleqnija, m' anë
t' jetër zija e djalit, qi e kishte bâ mos me i qeshë buza kurrë.

Nji herë Prenk Markun, kur po kthehej prej nji rruge të gjatë, e zën nata në Mirditë. Ishte kohë dimni e po bâheshin afër dy vjetë se ishte vra Zefi. Nji fraq e nji acarimë, qi me të marrë shpirtin, mbretonte. Vendi krejt ishte zbardhue e pemët e kishin ngarkue barrën e 'tyne. Mendohet Prenku ku të shkojë. Thonte me vedi se jasht s' ishte e mundun me gëdhimë; të shkonte ke ndonji katundâr, kishte frigë se mos e mirite vesht Gjoni e e vriste; i mendoj të gjitha e asnji rrugë s' e qitte. Mâ në fund, tue e dijtë zakonin e karakterin e malit, i drejtohet shtëpis së plakut, por prapë i dridhesh zemra katilit; shikonte prej larg, i u-dukte fare e qetë e sikur mbrenda mëshifesh nji mjerim i pashoq.

Prej nji dritarje pa nji dritë të vogël mbrenda. Afrohet pranë e trokullin në portë; ndigjohet e lehmja e qenit. Mbas pak del Petri e pyet se kush ishte; ‘jam nji udhtar, qi kam ngelë jashtë,, u-përgjegj ai Hapet porta e futel mbrenda, por djali s' e njofti n' errësinë të natës. I tërhek para e e çon n' odë të plakut, i cili me furi po thithte çubukun me duhân e, me të hymë mbrenda, Prenku tha: “ në besë t' ânde, o Gjon Luku „ U-kujtue zemërdjegmi, i u-errën syt, por, si pa të keq, i u-përgjegj: “ mirë se vjen, or Prenk Marku „; e përshëndet dhe uten e rrijnë. Mbas sandaj, si e kanë malsorët, i lëshon kutin e duhanit e mbas 'saj dhe kafe. Zânë mandej e bisedojne për punë bujqsije etj. Po t' ishte aty, do të thoshe se janë miqt mâ të dashtun. Kështu e kalojnë atë natë, por, si do qoftë, zemra e Gjonit s' ishte hekur

e shkreta. ! Shpesh herë, tue bisedue, i ngulte syt në zjarr; shikonte gishtin dëftues të dorës së djathtë të Prenkut e thonte me vehte : " ah, rrashtën e mallkuemë .."

Petri ishte shtrimë më një skaj të dhomës e aty përshkrue në mendje mjerimin, qi e kishte kapllue ; mendonte Zefin, vëllan, qi aqë fort e donte, e, kur sillte ndër mend atë ditë, qi e gjeti n' arë të mbuluem me gjak, i vente e i vinte fytyra, gjaku i turbullohej nëpër dejet e njomë ; i u-mbush mendja ta vriste gjak-sorin natën,

Si hângrenë darkë e ranë me fjetë, e kur t' ardhunin mund ta kishte zënë gjumi, çohet djali e e thërret t' atin n' odë t' jetrë, ku i kallzon shka kishte bënë mend. Plakut i u-shpërthyen lotët e, tue i u-ktihye të birit, i tha : " jo bir, kurrë të mos i ndyejmë caqet e të parëve ; ndorja është ndore ; ti bënë-u i zoti t' ia gjeish rastin ndryshe .. Rarë me fjetë, por të shkretin Petër, s' e zënë gjumi.

Në mëngjess çohet Prenku, i falet nderit Gjoni për të gjitha e nisët të shkojë. Si mbas zakonit plaku e përciell si një a një gjymës ore larg, deri ku mbaronte kufini i Mirditës e, si mbrrijtën atje, i ep dorën e i thotë : " hajt udhë e mbarë, Prenk, po mos e harroish Zefin .. A thue, sikur t' i kishte ngjamë një t' jetri këjo, si do t' ishte sjellë ? .."

S' shkoi shumë kohë e u-muer vesht se Petër Gjoni vrau Prenk Markun.

I vetmuemi '33.

At Fishtës

Vetun më të një pyllë, në një breshër,

Inshtë të shpeshër,

Vite i plak-o datë kadalë,

Ashtu lodhshëm tuj u-ndalë,

Tuj u-ndalë e tuj gjimue,

Pë pushue.

Ah ! bertitte, qe, o Zot,

Tash s' a mot,

E shkoj jeten si a më zi,

Ra në mjerim e ra në vorfni;

Forca m' la, s' kam mâ shka pres,

Iam kah des.

S' mundem mâ; ... prendverë n' prendverë,

Herë per herë,

Thue pâ dá un do t' vajtoj ?

Ah ! jo, Zot, kshhtë s' mund t' vijoj . . .

Dhimë . . . ; por kot prej kti njerzim

Un pres pshtim.

Xitni vend : . . . Kúr qe n' at pyllë

Nis nji hyll

Oh ! gazmend, gjithkah me shndritë;

Shikjon plaku, por habitë,

T' thuesh krejt, pâ dijtë ç' veprite

E kahë shkote,

Rrugen ndjekë i primë prej kti

Hyllit t' ri.

Orë e Zâna e Shtojzovalle

M' ket ças nisen me kndue vâlë;

Edhe ky, po, prej kti kndim

Râ n' pushim.

— Ulë, poshtnue e mblue prej gjaku,

Si ky plaku,

Atmja e jonë dikúr pat psue;

Lânë mbas dorë, tuj gjimue,

Bijt e vet pâ dá i vajtote,

Aso bote.

Ngjati shum n' ket vend robnija.

Isht' "lirija,

Ajo qi na ktú kerkojshim,

E tuj kjá per të, dishrojschim

Edhe na me pâ 'i ditë t' mirë

T' gjith si t' lirë.

Prâ dér kúr, thue per gjithmonë

Atmja e jonë,

T' zeza kshhtë tuj psue, dot' rrite ?

Eh ! jo, jo, pse qe 'i „Hyll Drite“

Rreze kjartë, porsì vetë dielli

Po prej qielli

nga turpi i math.

Gurgulec-i = zhurë në formë të rrumbullaktë; p. sh. gjeta një gurgulec në zallin e përroit. Thohet edhe **m' u-bë gurgulec në grykë**, kur mora një lajm të hidhur.

Gjedhërë-a: quhen vetëm lopët e qët; p. sh. mish i gjedhër.

Kanul-i: është një shufrë e hollë një a dy pëllëmbë e gjatë; kjo është vegël e vegjës (tezgjahut).

Kobar-i,e: ai që vjeth ndonjë plaçkë shtëpie; p. sh. e ruani Hasanin, kur vjen në shtëpi, se është kobar, mos çoç ju kobon.

Koç-i,e: kafshë me një bri; p. sh. një sqap koç një dhi koçe.

Ligje-t (përdoret vetëm në shumës): fjalë ose vjerrsha me rimë, që thonë grat, kur qajnë ndonjë të vdekur; p. sh. e qau djalin me ligje.

Mëlicë = mori e madhe njerëzish; p. sh. u-mblot një mëlicë njerës përpara shtëpisë s' onë; kish një mëlicë morra në kokë.

Mëngjërë-a: quhet dhija ose delja. që ka vetëm një sisë.

Moli-a = vjedhja; **molar** = ai që vjeth bagëti të vogla, p. sh. një molar na vodhi tetë kokë shqerra.

Pirë-a: thohet për një njeri si të perëndishëm; p. sh. është një njeri me pirë, d. m. th. i del fati mb' udhë.

Rok-u: të tekur; p. sh. më erdhi roku i gjumit; e kam gjum nime rok.

Të borrohitur: fjalë të thëna, sikur qanë, por pa nxjerrë lotë; p. sh. vashëza borrohitet për nënën e 'saj.

Të citosur = të shtrënguarë. të rregulluarë mirë; p. sh. citosja rrobat të sëmurit prapa se mos ftohet. Bëra dru dhe e citosa mirë mushkën.

Të gëllqisur = të zhytun n' ujë përnjëherë; p. sh. gëllqise rrobën përnjëherë n' ujë. U-gëllqis në ngjill të lumit.

Të nanulisur: fjalë të thëna nënë buzë, të qarë; p. sh. iku duke nanulisur fjalë nënë buzë; plaka po nanulis për djalin e 'saj.

Të rrëqethur: të qethurit e dhënvet në qafë; p. sh. rrëqetha dhëntë. Thohet edhe m' u-rrëqeth mishtë; p. sh. mos

thyej qelqe, se na rrëqethe mishtë; më vijnë të rrëqethura në trup.

Të përvjelë : të qethurit e dhënvet nga bishti; p. sh. përvola dhëntë; lesh i përvjelltë.

Të përgjëruar : të marrë në gojë për të keq; p. sh. u=përgjërrofsha për tyj, në të qaça në shtëpi; **përgjëratë** ose **përgjërëm** quhet ai që përgjërohet.

Të shkrepitur = të çaluar; p. sh. shkrepit çupa në këmbën e djathë.

Trap-i = pyll i shpeshtë; p. sh. duallë dhitë nga trapi.

Vaki-a = vdekje e rëndë; p. sh. nuk kemi dasmë, por kemi vaki. Rri si vakia, që të ka ngjarë.

Vrushkull = vete, rrjeth me të tepërmë; p. sh. kusia vete vrushkull (nuk mban pikë).

(Ka dhe më)

H. Hodo '29.

Lajmet e Shkollës.

Më 4 Prill vijnë këtu, për me dhënë stazhin, shokët t'onë të vitit '29; gjithashtu vijnë për këtë qëllim edhe të tjerë shokë të prapambetur prej viteve të kaluëm, si edhe të tjerë zotnij për me dhënë aftësin pedagogjike. Normalisti i pret me gëzim e dëshiron me të madhe që çdo njani të kërtohet i gëzuem në detyrën e vet. Në fund Normalisti do t'iu shtrijë dorën këtyne zotnive për me e dorovitë; e, si të ketë plotsuem seicili detyrën e vet, ahërë me gjithë qejf do t'iu thotë : **udha e mbarë.**

Më 8 Prill do të zhvillohet këtu kampionati i atletizmes ndërmjet shkollave të mesme të Shqipnis për Kupën "**Galfioni**,".

Asht e para herë që do të shofim këtu një zhvillim të tillë e që do të kemi fatin e mirë të bashkohemi me shokë nga të gjithë shkollat, prandaj e presim me gëzim. Këshillojmë atletët t'onë të na nxjerrin faqebardhë. Dëshirojmë që ndeshjet të zhvillohen me një frymë vëllaznore, me dashuni e disiplinë, ashtu si i ka hije sportit e nxënësit. Shpresojmë se, pa marrë pjesë aspak fau, do të fitojë ajo shkollë, që ka atletë më të zot.

Rendi '33 është tue përgatitur dramën "**Fe e Kombësi**," të Z. Kristo Floqit. Nuk dihet ende se për çfarë qëllimi do të përdoret fitimi i kësaj drame, porse një nga kandidatët, që besohet me siguri, është Normalisti. Dëshirojmë që shokët t'onë t'ia qillojnë punës, ashtu si duhet, e t'iu shpërblehet munda që kanë bënë.

Posta e jonë.

Z. Petër Elezi Mat. Muerëm ndihmën t' uej prej 10 fr ari. Ju falemi nderit shum. Normalisti do të shkonte në një rrugë t' ietër, si kur të gjithë pajtimtarët ta d'ishin ierën dhe lulëzimin e 'tij aqë fort sa ju. Nga pajtimtarët e Matit viet kanë paguem **Z. Z. Omer Beshiri, Ali Ten'aj e Sulejman Shaqiri;** të gjithë nga 5 fr. ari. **Z. Beshiri** ka dhënë edhe në vjetin 1930 10 fr ari si ndihmë; dhe ktij zotniije i jemi mirnjoihtës.

Shoqnis Besa Shqiptare Shkodër. Na ra në dorë Broshura "Zâne Rinijet", Landa e 'saj na pëlqeu shumë U-gëzuem kur pamë se edhe tu i jeni përveshë punës me mish e shpirt për të mirën e Shqipës. Jeni si vllaznit t' onë e në ju duem të mirën. E mira e njeriut ose e një grumbulli njerzish varet nga puna që bën, prandaj ju, ashtu edhe na, për me u-queitë të mirë, duhet të bëmë punë të mira. Dëshirojmë që ajo Broshurë të çeli rrugën e shumë të tierave. Ju përgëzojmë me gjithë zemër.

Nxânsevet të No males Femmore Korçë. Muerëm 12,5 fr. ari Ju falemi nderit. Lutemi na dërgoni listën e atyneve, që paguan. I keni të ha puna fajet e Normalistit, prandaj po të doni, dërgoni nëshkrime.

Z. Zef Pali Shkodër. Muerëm letrën dhe përsëkrimet. Ju falemi nderit për këto, si edhe për të bamit e 20 pajtimtarve të rij.

Z. Z. Qamil Saehu, Zihni Kavë, Besim Qorri, Alush Lleshanaku e Hajdar Biçoku Romë Muerëm prej jush 25 fr ari si ndihmë të njëjshme për Normalistin. Ju falemi nderit shumë e më fort shokut të panjofun **Z. Zihni Kavë.**

Rivistës "Ekonomisti Shqiptar", Tiranë. Muerëm numrin një dhe dy t' asaj së përkohshmeje. Ju falemi nderit shumë U-gëzuem mjaft për këtë; lusim të ketë jetë të gjatë, që kështu të ndifmojë me rrudhë dorën nga të prishurat e shumta, të shtyjë njerzit të punojnë në vëndin e 'tyne e të gjallnojnë me prodhimet e 'tij

Z. Remzi Ramo Dhërni. Muerëm letrën t' uej. N' asht se nuk e keni për kollai të shpërndamit e Normalistit, na caktoni njerin, që t' ia dërgojmë të përkohshmet.

Z. Ismail Çobani Libëhovë. Muerëm letrën t' uej. Ju falemi nderit për përpjekjet, që keni bëmë për Normalistin.

Z. Halim Hodo Vllojë. Lutemi na dërgoni fjalë të tjera për folklorin

Z. Irfan Roshi Delvinë. Muerëm listën e pajtimtarëvevet. Ju falemi nderit për gjithshka na shkrueshit.

Z. Sefedin Koleci Tiranë. Muerëm letrën t'uej dhe ndihmën prej 5 r. ari. Ju falemi nderit. Dëshirojmë që shokvet besnik, kështu si ju, t' iu ndigjojmë kurdoherë zânin e mirë.